

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 De quarto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

legum interpretis, qua vix & forte non nisi alicubi sine scandalo toleretur, huiusmodi labores fieri in obsequium pauperum ecclesiarum.

Ad primam ergo objectionem in oppositum dicitur, quod adest ratio de his quae sunt in primo & in secundo ordine, &

Ad secundam vero dicitur, quod ad hoc preceptum spectat occupari in operibus, quae per se spectant ad Dei seruitium, non autem in operibus extraneis, quae per accidens ordinantur ad Dei seruitium, qualia sunt opera tertij ordinis.

In secundo casu corporali exercitio spiritualis actus suo occurrunt duobus. Alterum de ipsius vniuersali regula, videlicet, Nullius spiritualis actus exercitium est contra obedientiam sabbathi. Alterum de exemplo, videlicet, Docere verbo, vel scripto, ministrare namque veritate illius regule. Nam si spirituale dicitur a spiritualitate, eo modo non dicitur spiritualia sacramenta, & facta doctrina, sic sequeretur quod docere philosophiam non esset licitum in festo, quod falsum est. In vero spirituale sumitur a mente nostra modo, quo virtutes omnes, & opera intellectus dicuntur, & actus spirituales, sic sequeretur, quod omnia opera virtutum essent licita in die festo: quia res est virtus intellectualis, ut patet in 6. Ethic. ac per hoc licet in festis reserere, seu fabricare, & huiusmodi. Sequeretur etiam quod licitum esset diebus festis ad vocatus parocinari in causis iustis, cum actus iste sit scientie vsus.

Dubitar quoque de actu scribendi, An ex suo genere sit opus seruile. Et est ratio dubij, quia inuenitur licitum quandoque in festo, puta, docedo, & dicitur quig; in festo illicitus, puta, transcribendo libros. Si n. esset ex suo genere opus seruile, semper esset seruile, & similiter si esset opus liberum, semper esset liberum.

Ad primum horum dicitur, quod spiritualis actus siue a spiritu mens nostrae, siue a spiritu gratiae sumatur, non refert in proposito, nisi secundum magis & minus, quia spiritualis actus penes spiritum gratiae non solum liciti sunt, sed quasi precepti sunt in festis, ut orare, praedicare, laudare Deum, docere sacramentorum, ministrare sacramenta, visitare ecclesias, & clericos mo-

re religio abiq; strepitu iudiciali, & alia huiusmodi quae in articulo 3. q. 100 superius habes, vbi de actibus spiritualibus quaestio veritur. Actus vero spirituales penes spiritum mentis nostrae liciti quidem, sed non mandati sunt in festo. Sed a quocunque spiritu actus dicuntur spirituales, oportet considerare, quod in proposito dicuntur spirituales non solum a principio, sed etiam a termino, ita quod illi dicuntur spirituales, qui per se terminantur ad spirituale, ita quod si actio a spirituali principio proueniat per corporale ministerium, oportet ad hoc quod sit spiritualis, quod per se ordinetur ad spirituale, ut actio doctrinae ordinatur ad inferendam disciplinam, quae est spirituale opus. Et similiter laus Dei terminatur ad excitationem spiritualem mentis, & Dei gloriam: & sic de alijs. Actiones vero quae ad corporalem inferendam passionem per se ordinantur, non computantur inter spirituales, quamuis a spirituali sint principio, ut patet de artibus quae per se ordinantur ad perfectionem corporalis operum, ut fabrilis ad gladium, vasa, domos, &c. et conuoluentium. Vnde patet solutio primae objectionis.

ARTICVLVS V.

Utrum conuenienter tradatur quartum preceptum de honoratione parentum:

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur quod inconuenienter tradatur quartum preceptum de honoratione parentum. Hoc enim est preceptum, quod pertinet ad pietatem: sed sicut pietas est pars iustitiae, ita etiam obseruantia, & gratia, & alia de quibus dictum est. ergo videtur quod non debuit dari speciale preceptum de pietate, cum de alijs non detur.

¶ 2 Praet. Pietas non solum exhibet cultum parentibus, sed patrie, & etiam alijs sanguine coniunctis, & patriae beneuolis, ut supra dictum est. Inconuenienter ergo in hoc quarto precepto fit mentio solum de huiusmodi honoratione patris, & matris.

¶ 3 Praet. Parentibus non solum debetur honoris reuerentia, sed etiam sustentatio. ergo insufficienter sola parentum honoratio praecipitur.

¶ 4 Praet. Contingit quandoque, quod hi qui honorant parentes, cito moriuntur: & e contrario, qui parentes non honorant, diu viuunt. Inconuenienter ergo creditur huic precepto haec promissio, ut sis longaeuus super terram.

In contrarium est sacrae scripturae autoritas.

RESPOND. Dicendum, quod precepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi. Inter proximos autem maxime obligamur parentibus: & ideo immediate post precepta ordinantia nos in Deum, ponitur preceptum ordinans nos ad parentes, qui sunt particulare principium nostri esse, sicut Deus est vniuersale principium: & sic est quadam affinitas huius precepti ad precepta primae tabulae.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod

spiritualis est, & omni tempore licita. Nec obstat quod sit electio ad temporalia officia, aut negotia: quoniam haec materialiter se habent ad electionem, quae formaliter & per se est terminus consilij. Aduerte tamen in hac regula, quod intelligenda est quantum est ex genere operis: quod propterea dico, quia ex prohibitione Ecclesiae aliquis actus spiritualis est illicitus in festo. vsus spiritualis potestatis praetorum ad exercenda iudicia, & processus, ut patet ex supra allegatis. Et propterea omnis actus spiritualis, qui non specialiter est prohibitus ab Ecclesia in festo, est proculdubio licitus in festo. Et hinc fit, quod prelati possunt potestate sua in festis vi, nisi in prohibitis, quae dicta sunt, & infra discutientur singillatim.

1. di. 37. ar. 2. q. 2.

Q. 101. & 102.

Q. 101. ar. 1.

¶ Ad

¶ Ad secundum dubium dicitur, qd scribere de genera suo nō est factus ierulis, sed communis liberis, & seruis. Vnde & reges prelatosq; omnes nōo dedecet scribere, quin potius turpem principem putamus nescientem exprimere conceptum, aut secretum suum propria manu. Quare autem quandoq; sit licitum, & quandoque nō, in diebus

Q. 101. art. 1. & 2.

festis, ratio est, quia scribere quandoque est quasi l' ecies quædam locutionis, & tunc est opus liberum: ita qd locutio quasi diuiditur in locutionem successiuam, & locutionem permanentem. Illa fit labijs, & lingua, & instrumentis naturalibus tantum: ista fit scriptura. Quandoque autem non egreditur latitudinem corporalis operis, sicut mechanicum quoddam opus existens, vt pingere, & statuam facere, & tunc est opus seruale. Propter quæ scribere literas, scribere per se, vel per alium docendo, & huiusmodi, licitum est in festo: quoniam hoc non est aliud quam loqui permanentiter. Transcribere autem illic tum est, quoniam mechanicum, quoniam corporalis operis limen non exiit.

¶ In tertio casu, & duobus sequentibus aduerte diligenter, & perspicaciter eorum rationem. Ad cuius euidentiam scioto, quod operum corporaliū quædam sunt ex suo genere serualia, & hæc sunt propria seruis, sicut opera mechanica. Quædam ex suo genere libera, & hæc sunt propria liberis, vt opera artium liberalium. Quædam vero ex suo genere communia seruis, & liberis, vt scribere, & itinerare. Cum autem sola serua prohibita sint in festo, libera autem & communia remanserunt licita in festo, in tantum licita vitur licentia communium, qd non solum communia ex suo genere, sed etiam quæ serualia sunt ex suo genere, si in casu induunt rationem communium, licita sint, vt pote exuta tunica seruitutis, & vestita formam communium. Induunt autem rationem communium, vt in litera dicitur, cum sunt necessaria ad salutem corporalem propriam vel proximi, vel ad evitandum imminens danū exteriorum rerum tam suarum, quam proximi. Et propterea tertius, quartus, & quintus casus, liciti sunt in festo. Et hinc patet multorum licentia operum in festo. I' medicorum tā physicorū, quam chirurgicorum, phlebotomantium, tondentium capita, & vniuersaliter seruitorum omnium necessariorum ad sanitatem corporis. Hinc longe fugæ, & bella in festis licent. Hinc etiam ipsum diuinum cultum aditionis Missæ, licite omittunt consules, ac seruientes infirmis, quando vtrumque fieri nequit. Hæc enim omnia & similia ex hoc ipso qd necessaria sunt ad corporalem salutem, communia sunt seruis & dominis, ac per hoc sine alia dispensatione licita vt pote extra genus prohibitorum existentia. Hinc quoque imminente bello licite laboratur, faciendo fossas,aggeres, propugnacula, & huiusmodi in festo, vt scilicet euitetur imminens danum exteriorum rerum, & sicut imminete publico bello ac dāno hæc licent, ita imminete huic pauperi priuato danno ex priuato bello iniusto, quod dominus suus habet aduersus eum, dum vult ipsum damnificare in rebus, aut persona, nisi fodiat in festo, licite ad vitandum imminens danum laborat in festo. Hinc imminente pluuia vitatur licite danum rerū sub dio damnificandarum, auferendo inde eas quæcūq; res sint. Sic licite subleuantur bestie a casu huiusmodi. Hinc mater ra-

Q. 101. art. 2.

Ad tertium dicendū, qd parētib; inquantū huiusmodi, debetur reuerentiæ honor: sed sustentatio, & alia huiusmodi debet eis ratione alicuius accidentis, puta, inquantū sunt indigētes, vel serui, vel aliquid huiusmodi, vt supra dictū * est. Et quæquid est per se, prius est eo quod est per accidens: ideo inter prima etiam præcepta legis, quæ sunt præcepta decalogi, spec-

ficat supra dictum * est, pietas ordinatur ad reddendum debitum parentibus, quod communiter ad omnes pertinet: & ideo inter præcepta decalogi, quæ sunt communia, magis debet poni aliquid pertinens ad pietatem, quam ad alias partes iustitiæ, quæ respiciunt aliquod debitum speciale.

Ad secundum dicendū, qd per prius aliquid debetur parentibus, quam patriæ, & cōsanguineis: quia per hoc qd sumus nati a parentibus, pertinent ad nos & cōsanguinei, & patria. & ideo cum præcepta decalogi sint prima præcepta legis, magis ordinatur homo per ea ad parentes, quam ad patriam, vel ad alios cōsanguineos, nihilominus tamen in hoc præcepto, qd est de honoratione parentū, intelligitur mādari quicquid pertinet ad reddendum debitum cuiuscūq; personæ, sicut secundarium includitur in principali.

Ad tertium dicendū, qd parētib; inquantū huiusmodi, debetur reuerentiæ honor: sed sustentatio, & alia huiusmodi debet eis ratione alicuius accidentis, puta, inquantū sunt indigētes, vel serui, vel aliquid huiusmodi, vt supra dictū * est. Et quæquid est per se, prius est eo quod est per accidens: ideo inter prima etiam præcepta legis, quæ sunt præcepta decalogi, spe-

cialiter præcipitur honoratio parentum, in quo, sicut in quodam principali, intelligitur mandatum sustentatio, & quicquid aliud parentibus debetur.

Ad quartum dicendū, qd honestas promittitur honoratibus parentes non solum quantum ad futuram vitam, sed etiam quantum ad presentem, sicut illud Apосто. 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura: & hoc rationabiliter. Qui enim est gratus benefico, meretur sicut quædam congruentiam tibi beneficii conferuetur. Propter ingratitudinem autem meretur aliquis beneficium perdere. Beneficium autem vitæ corporalis post Deum a parentibus habemus; & ideo ille qui honorat parentes qualibet benefico gratus, meretur vitæ conseruationem: qui aut nō honorat parētes, tanquā ingratus meretur vita priuari. Quia tamen prole bona, vel mala non cadunt sub merito, vel demerito, nisi in quantum ordinantur ad futuram remunerationem, vt dicitur * eisdem quodammodo; sicut occultam rationem dantur iudiciorum, quæ maxime futuram remunerationem respiciunt, alii qui sunt in parte iustitias, alii qui sunt in parte impij in parentes, diutius man-

ARTICVLVS VI.

Utrum alia sex precepta decalogi inconuenienter tradantur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod alia sex precepta decalogi inconuenienter tradantur. Non enim sufficit ad salutem, quod aliquis proximo suo non noccat, sed requiritur, quod ei debitum reddat, secundum illud ad Rom. 13. Reddite omnibus debita: sed in sex ultimis preceptis solum prohibetur nocuumtum proximo inferendum. ergo inconuenienter predicta precepta traduntur.

¶ 2 Præterea. In predictis preceptis prohibentur homicidium, adulterium, furtum, & falsum testimonium: sed multa alia nocuumta possunt proximo inferri, ut patet ex his quæ supra determinata sunt. ergo videtur, quod inconuenienter sint tradita huiusmodi precepta.

¶ 3 Præterea. Concupiscentia dupliciter potest capi, uno modo, secundum quod est actus voluntatis, ut dicitur Sap. 6. Concupiscentia sapientie deducit ad Regnum perpetuum: alio modo, secundum

licitum est. Vendere quoque, & emere calcenos, & similia, alicubi licitum est rusticis, non nisi festis diebus ad oppidum uenientibus cum pecunia, ut emere possint talia: sicut Romæ licitum est diebus festis emere, ac vendere asinos, & equos, quia sic est consuetudo in publico foro in diebus festis spectante mundo. Hæc enim

omnia, ubi antiquata est consuetudo, ac per hoc a prelati scilicet, cum sint omnibus notoria, licita sunt ex ipsa consuetudine fundata super libertate Euangelica, qua non tenemur stricto iuri veteris legis de obseruatione festorum. Et eadem ratione licitum est barbitonatoribus artem suam exercere usque ad tot noctis horas iuxta patrie consuetudinem, vacando tamen per viginti quatuor horas: quia festi quod ad principium & finem inchoant secundum consuetudinem regionum, ut extra, de fer. in cap. Quoniam, dicitur. Nec obstat si dicatur, quod una ars non facit consuetudinem, tum quia concurrit populus qui tondeatur, ad hanc consuetudinem: tum quia scientia prelatorum absque reprehensione per se, vel parochianos, vel predicatorum licita facit opera illius artis, quæ consuetudo tolerat, ut patet in exemplo dato de venditione caballorum Romæ.

¶ 4 Præterea. Homicidium est grauius peccatum quam adulterium, vel furtum: sed non ponitur aliquod præceptum prohibitorium concupiscentie homicidij, ergo inconuenienter ponuntur quædam præcepta prohibitoria concupiscentie, furti, & adulterij.

SED IN CONTRARIVM est auctoritas Scripturæ.

RESPOND. Dicendum, quod sicut per partes iustitiæ debitum redditur aliquibus determinatis personis, quibus homo aliqua speciali ratione obligatur: ita etiam per iustitiæ proprie dicta aliquis debitum redditur communiter omnibus. Et ideo post

ma. Similiter non obstat, quod cap. illud exprimat extensionem temporis, & non restrictionem: quoniam cap. illud non vnum tantum, sed multa exprimit disparata inter se, scilicet, quod finis, & initium festorum sit iuxta regionum consuetudinem, & quod iuxta solennitatem maiorem prior præsentio, & subsequens retardatio absentie ab operibus fiat. Moderationis tamen illius memento in huiusmodi, ut non dilatentur, nec consuetudo post horam vespereorum extendantur ad totam diem, & huiusmodi. Eadem quoque ratione excusantur a diuino cultu audiendi missam puella, ubi consuetum est quod non exeat: ita quod nec ipsa, nec matres peccant propter hoc. Et similiter quæ consueuerunt vno mense domum non exire propter viri mortem. Et omnium prius, & nunc dictorum communis ratio est, quod omnia hæc sunt de iure positivo, quod constat per contrariam consuetudinem abrogari prelati scientibus, & non reprehendentibus. Nec est opus videre si consuetudo sit rationaliter introducta: sufficit enim quod ita sit. Venari autem solarij causæ, ut domini faciunt: & ludere cum magna, vel parua sphaera, & huiusmodi: & similiter sonare musicis instrumentis, & choreas ducere, & similia, si modico temporis spatio fient cum debitis circumstantijs, licitum esset, cum non possit homo diem absque delectatione transire, ut dicitur in 9. Ethicorum. Sed quod toto quasi die, vel magna festi parte, hæc fiant, illicitum est: quia hæc contrariantur fini huius præcepti, qui est, vacare diuinis: impeditur enim propter hæc a vacatione diuinorum. Non tamen est peccatum mortale, quia non est contra id quod præcipitur hoc præcepto. Iam enim dictum est, quod aliud est de quo datur præceptum, & aliud quod est finis præcepti. Et scito quod multa diximus licita ex consuetudine, quæ ex ratione quasi damni imminetis, etiam videntur licita, ut patet de vectoribus rerum ad longa itinera, quibus nisi præntia rerum mutarentur, damnosa esset eorum ars: aut ratione pietatis, ut ius dicere rusticis: aut ratione quasi necessitatis, ut ars lanionum in æstate, quando carnes corrumpuntur inter continua festa, & sic de similibus. Complementum tamen omnium quod liceant, videtur mihi consuetudo populi Christiani.

¶ 5 Præterea. Iuramentum in seipso, iurans in seipso, peccat moraliter, quod constat esse falsum. Sed tunc obijciatur: quia ex quo iures, & iudicia sunt prohibita in seipso, superflue iuramenta iudicialia prohibentur. Sed hoc potest impliciter solui. Primo, quod tempore quo conditus est ille Canon in Concilio Compedien. adhuc non erant Ecclesiastica iudicia prohibita, quæ postmodum Greg. Nonus in cap. Conquestus, prohibuit. Secundo dicitur, quia adhuc restant iudicia aliquando in festis licita, scilicet causa necessitatis, vel pietatis, iuramentum iuramenta præstanda in festis, ut auctor exponit superius in quest. 89. articulo. pro rebus temporalibus, nisi forte in magna necessitate, non autem pro spiritualibus negocijs. Et ratio ista est, quia festis diebus est spiritualibus rebus uacandum, non temporalibus. Postea & tertio dicitur iuxta istam auctoris distinctionem, quod lex exprimitur uoluit in specie, iuramenta iudicialia pro temporalibus causis intelligi prohibita. Quia enim iuratus iurandi de se habet quandam spiritualitatem, cum sit actus ethicus, ideo si quis deum poterat, quod consonum esset fini diuinorum festorum: & idcirco non superfluum fuit specialiter inlibere iuramenta iudicialia in festo.

¶ 6 Præterea. Iuramentum in seipso, iurans in seipso, peccat moraliter, quod constat esse falsum. Sed tunc obijciatur: quia ex quo iures, & iudicia sunt prohibita in seipso, superflue iuramenta iudicialia prohibentur. Sed hoc potest impliciter solui. Primo, quod tempore quo conditus est ille Canon in Concilio Compedien. adhuc non erant Ecclesiastica iudicia prohibita, quæ postmodum Greg. Nonus in cap. Conquestus, prohibuit. Secundo dicitur, quia adhuc restant iudicia aliquando in festis licita, scilicet causa necessitatis, vel pietatis, iuramentum iuramenta præstanda in festis, ut auctor exponit superius in quest. 89. articulo. pro rebus temporalibus, nisi forte in magna necessitate, non autem pro spiritualibus negocijs. Et ratio ista est, quia festis diebus est spiritualibus rebus uacandum, non temporalibus. Postea & tertio dicitur iuxta istam auctoris distinctionem, quod lex exprimitur uoluit in specie, iuramenta iudicialia pro temporalibus causis intelligi prohibita. Quia enim iuratus iurandi de se habet quandam spiritualitatem, cum sit actus ethicus, ideo si quis deum poterat, quod consonum esset fini diuinorum festorum: & idcirco non superfluum fuit specialiter inlibere iuramenta iudicialia in festo.

Secunda Secundæ S. Thomæ. OO ¶ In